
Spremembe samovarovalnih ukrepov pri prebivalcih Slovenije

VARSTVOSLOVJE,
let. 16
št. 1
str. 37–49

Branko Lobnikar, Kaja Kosec

Namen prispevka:

Zagotavljanje varnosti in zagotavljanje občutkov varnosti vedno bolj postaja tudi naloga vsakega posameznika, ki vstopa v partnerski odnos s pluralnimi institucijami formalnega družbenega nadzorstva. Namen prispevka je bilo ugotoviti, ali so se pri prebivalcih Slovenije v zadnjem desetletju spremenili vedenjski vzorci na področju samovarovalnih ukrepov, pri čemer smo poskušali ugotoviti, ali na spremembe, če do njih sploh prihaja, vpliva posameznikova percepcija varnosti.

Metode:

Za potrebe analize je bil pripravljen anketni vprašalnik, s katerim smo želeli ugotoviti, katere samovarovalne ukrepe in mehanizme posamezniki uporabljajo v svojem bivalnem okolju, zanimalo pa nas je tudi, katere od teh ukrepov so uporabljali pred desetletjem. V raziskavi, ki je bila izvedena v prvi polovici leta 2012, je sodelovalo 356 prebivalk in prebivalcev iz Slovenije, zbiranje podatkov pa je bilo izvedeno s pomočjo spletnega anketiranja (spletni portal SurveyGizmo). Kot metoda za zbiranje je bila uporabljena tehnika snežne kepe.

Ugotovitve:

Raziskava je pokazala, da se ljudje v svojem domačem kraju počutijo relativno varne. Iz rezultatov raziskave je razvidno, da prebivalci danes uporabljajo večje število varnostnih ukrepov kot pred desetimi leti. Največja odstopanja pri uporabi posameznih ukrepov so vidna pri ukrepih »dosledno zaklepanje vrat«, »dogovor s sosedi ali znanci, da spremlja vaše stanovanje v času odsotnosti«, »polno kasko zavarovanje avtomobila« in »dogovor s sosedi ali znanci, da praznijo poštni nabiralnik v času odsotnosti«. Najmanjšo uporabo samovarovalnih ukrepov je mogoče zaslediti pri ukrepu »uporaba video nadzora«, saj je velika večina ne uporablja oziroma si jo lahko privoščijo le redki. Ugotovili smo, da se ženske na splošno počutijo bolj ogrožene kot moški. Posledično tako pogosteje uporabljajo samovarovalne ukrepe.

Omejitve/uporabnost raziskave:

Pomanjkljivost raziskave je relativno majhen vzorec, kjer je razmerje med moškimi in ženskami nekoliko porušeno, omejitve pa izhajajo tudi iz metode zbiranja podatkov in starostne strukture vzorca. Kljub temu pa so rezultati raziskave uporabni kot izhodišče za nadaljnje raziskovanje.

Praktična uporabnost:

Rezultati raziskave nudijo odgovore na nekatera do zdaj redko analizirana, a pogosto postavljena vprašanja, ki zadevajo temo zagotavljanja varnosti s pomočjo samovarovalnih mehanizmov in ukrepov.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Gre za prvo tovrstno raziskavo v slovenskem prostoru, zato rezultati raziskave predstavljajo dodatek k obstoječim dejstvom in številnim kriminološkim viktimološkim raziskavam in raziskavam o strahu pred kriminaliteto.

UDK: 351.78(497.4)

Ključne besede: samovarovalni mehanizmi, strah pred kriminaliteto, varnost, preventivni ukrepi

Changes in Self-protective Behaviour in the Slovenian Population

Purpose:

Nowadays, ensuring safety is increasingly becoming a task of each individual trying to establish partnerships with pluralist institutions of formal social control. The purpose of this paper is to examine modifications of patterns in self-protective behaviours in Slovenia in the last decade to determine whether an individual's perception of safety affects these modifications.

Design/Methods/Approach:

For the purpose of this survey we prepared a self-conducted questionnaire to determine which self-protective measures and mechanisms were used by individuals in their living environment a decade ago and which are used today. The survey was conducted on a sample of 356 inhabitants of Slovenia in the first half of 2012. Data collection was carried out through a web survey using a snowball technique.

Findings:

The research has shown that people feel relatively safe in their living environment. Compared to their behaviour a decade ago, the respondents report increased use of security measures. Most differences are observed in the following self-protective behaviours: „consistent door locking“, „arrangement with neighbours or acquaintances to monitor a person's home during their absence“, „full car insurance“, and „arrangement with neighbours or acquaintances to collect mail during the time of absence“. We found that women generally feel more at risk than men. As a result, women are more likely to use self-protective actions.

Research Limitations/Implications:

A drawback of the research is the relatively small sample with an unequal men/women ratio, further restrictions resulting from the applied data collection methods and the age structure of the sample. Nevertheless, the research results are useful as a starting point for further research.

Practical Implications:

The survey results provide answers to some currently rarely analysed, but frequently asked questions concerning the topic of providing security through self-protective mechanisms and measures.

Originality/Value:

This study is the first of the kind in Slovenia, so its results represent a supplement to the existing findings in the field of criminological and victimological research and study of fear of crime.

UDC: 351.78(497.4)

Keywords: self-protective behaviour, fear of crime, safety, preventive measures

1 UVOD

Izbor okolja, v katerem bomo bivali, je pogojen z željami, potrebami, cilji, vrednotami, pričakovanji in osebnostnimi značilnostmi posameznika. Odločitev, kaj bo vplivalo na odločitev o kraju prebivanja, je odvisna od vsakega posameznika (Zupan, 2009). Življenje na podeželju lahko opišemo kot mirno in mnogokrat kot nasprotje hrupu in hitremu življenju urbanega vrveža. Občutek pripadnosti in občutek solidarnosti sta za človekovo osebnostno stabilnost zelo pomembna in to se na podeželju kaže tudi v obliki pomoči sovaščanu. Posledično se v takem okolju počutimo varneje, kar pa je tudi ena izmed osnovnih potreb posameznika kot družbenega bitja. Za razliko od podeželja so medosebni odnosi v urbanem okolju bolj odtujeni, manj pristni, bolj instrumentalni in interesno pogojeni. Haralambos in Holborn (2005: 106–117) zagovarjata stališče, da so družbe velikokrat zaznamovane tudi s številnimi negativnimi pojavi, ki so povezane z željo po hitrem in dobrem zaslužku, po hitrem vzpenjanju v hierarhiji politične, družbene in ekonomske moči. Te želje zmanjšujejo družbeno stanovitnost, socialno varnost in trajno organiziranost posameznih družbenih skupin. Vse to vodi v razkroj lokalnih skupnosti in družin ter več nestrpnosti in frustracij posameznikov in družbe. V situacijah negotovosti se razvijajo tudi možnosti za krepitev strahu pred tem, da bi postali žrtev kriminalitete. Namen prispevka je tako ugotoviti, ali so se pri prebivalcih Slovenije v zadnjem desetletju spremenili vedenjski vzorci na področju samovarovalnih ukrepov, pri čemer bomo poskušali ugotoviti, ali na spremembe, če do njih sploh prihaja, vpliva posameznikova percepcija varnosti.

2 SAMOVAROVALNO VEDENJE KOT NAČIN PREPREČEVANJA VIKTIMIZIRANOSTI IN KOT POSLEDICA STRAHU PRED VIKTIMIZIRANOSTJO

Strah pred kriminaliteto je pojem, ki ga je treba obravnavati interdisciplinarno, saj je vpet v različne dimenzije vsakdanjika, med katerimi sta tudi kakovost in količina življenja posameznika v povezavi z učinkovitostjo in produktivnostjo življenja

in vsakodnevnih obveznosti (Govekar, 2010). Živimo v času, kjer se soočamo z različnimi varnostnimi problemi in posameznik vedno bolj verjame, da so ti problemi vedno bolj pereči ter vedno manj obvladljivi. Vedno več študij kaže, da pa obstajajo določeni dejavniki (npr. bogastvo, zdravje, kakovost življenja), ki močno zmanjšujejo strah pred kriminaliteto (Meško, Petrovec, Areh, Muratbegović in Rep, 2006). Kljub temu se strah vseeno prepleta z množico strahov in negotovosti, ki se vsakodnevno zbuja v nas. Jevšek (2007) ugotavlja, da je strah v osnovi le posameznikovo čustvo, ki ga uporabljamo, da se izognemo nevarnostim. Meško (1999a, 1999b) ugotavlja, da je eden izmed ključnih problemov merjenja strahu pred kriminaliteto v nejasnih opredelitvah določenih pojmov in da je merjenje odvisno tudi od vrste kaznivih dejanj na določenem območju. Ljudje se namreč veliko bolj bojijo kaznivih dejanj, kot so ropi, napadi ali posilstva, kot pa kriminalitete belega ovratnika ali premoženjske kriminalitete. Ugotavlja tudi, da je precej težko meriti čustvovanje posameznika, saj prihaja do vprašanja, ali bi potem zadovoljili kriterije ustreznosti, veljavnosti in objektivnosti.

Zaradi različnega mišljenja in vrste razlik med spoloma ta razlika pride do izraza tudi v načinu dojemanja kriminalitete. Raziskave kažejo, da je strah pred kriminaliteto najbolj prisoten pri skupinah ljudi, ki so na splošno bolj ranljive (ženske, starejši ljudje), čeprav policijske statistike kažejo, da sta ti dve skupini ljudi najmanjkrat viktimizirani (Policija, 2011). Vzrok za omenjeno neskladje so raziskovali številni kriminologi in ga poskušali razložiti na različne načine (Hanrahan in Gibbs, 2004). Ženske se običajno počutijo bolj ogrožene in bolj zaskrbljene kot moški, čeprav je uradno splošno potrjeno, da so žrtve kaznivih dejanj z znaki nasilja najpogosteje moški. Enako velja tudi za starejše ljudi, ki se počutijo mnogo bolj ogrožene, kljub temu da so mlajši pogosteje viktimizirani (Areh in Meško, 2003). Pri strahu pred kriminaliteto ne moremo niti mimo vpliva medijev. Svet se nam zdi poln nasilja, saj nam informacije o kriminalu prinašajo mediji vseh vrst – časopisi, televizija, predvsem pa internet. Mediji najpogosteje prinašajo le najbolj spektakularne informacije, kar se najuspešneje trži. Senzacionalistični prijem pri obravnavanju kriminalitete je vzrok, da se v naši predstavi izoblikuje podoba, da je nasilja desetkrat več, kakor ga je po statističnih podatkih. To pa samo še povečuje strah med ljudmi in občutek, da nikjer več nismo varni. To pa seveda vpliva na naše vedenje in mišljenje (Bučar-Ručman, 2009).

Ljudje za svojo varnost skrbijo na različne načine. Včasih z obzidji, dvignimi mostovi, rešetkami, danes pa z vedno bolj naprednimi tehnikami mehanskega varovanja, saj je to ena najosnovnejših oblik varovanja lastnine in premoženja pred vlomilci (Sintal, 2012). Mednje štejemo večinoma sredstva, ki storilec onemogočajo dostop do varovanega objekta ali njegove okolice. Njihova učinkovitost in kakovost sta odvisna od časa, ki ga storilec potrebuje, da napravo ali protivlomno sredstvo onesposobi. Tudi policija aktivno spodbuja samozaščitno vedenje prebivalcev. »Za boj proti kriminalu je policija, poleg represivnega dela, izoblikovala tudi preventivne programe, s katerimi želijo spodbuditi in dvigniti samozaščitni nivo posameznikov. Izkušnje kažejo, da lahko s preventivnim ravnanjem občutno zmanjšamo možnost vloma, ali celo odvrnemo storilca. Za preprečitev vloma so tako zelo pomembne mehanske, tehnične in fizične oblike varovanja.« (Policija, 2011)

Pod mehanska zaščitna sredstva štejemo predvsem protivlomna vrata, ograje, različne ključavnice, alarmne naprave, videokamere itd. Poleg mehanskega varovanja je pametno razmišljati tudi o tehničnem varovanju, kot dopolnilnem varovanju, oziroma dodatni zaščiti, za katero poskrbijo predvsem varnostne službe za ustrezno plačilo (Čas, 2012). Sistemi tehničnega varovanja so naprave, ki služijo za neposredno preprečevanje vlomov, ropov in drugih tatvin, kaznivih in škodljivih pojavov na področju premoženjske kriminalitete, saj storilce kaj hitro prestrašijo ali jim onemogočijo dostop do zelenega zaklada. Med sisteme tehnične zaščite in varovanje objektov uvrščamo (Golob, 1997) protivlomne sisteme (sem spadajo ograje, rešetke, zaščitne mreže, sredstva za zaščito oken in vrat, ključavnice ter protivlomne omare, trezorji in blagajne), sisteme nadzora gibanja (postopki za identifikacijo in pristopno kontrolo), alarmne sisteme za odkrivanje in javljanje nepooblaščenih prisotnosti ter sistemi za odkrivanje in javljanje požara ter sisteme video nadzora. Poleg mehanskega in tehničnega varovanja poznamo tudi različne oblike fizičnega varovanja, za katere skrbijo predvsem varnostne službe v skladu z zakonodajo na varovanem območju, za ustrezno plačilo, ki ga ne zagotavlja država (Čas, 2012). Še posebej je to pomembno za ustanove in posameznike, ki poslujejo z velikimi količinami denarja in drugimi predmeti visokih vrednosti. Za tako obliko varnosti skrbijo predvsem ustrezno strokovno usposobljeni varnostniki v skladu z Zakonom o zasebnem varovanju iz leta 2011 (Sotlar in Čas, 2011).

Zagotavljanje varnosti in zagotavljanje občutkov varnosti vedno bolj postaja tudi naloga vsakega posameznika. Iz podrejenega objekta varnostnih ukrepov vedno bolj postaja partner institucijam formalnega družbenega nadzorstva. Namen prispevka je bilo ugotoviti, ali so se v zadnjem desetletju pri prebivalcih spremenili vedenjski vzorci na področju samovarovalnih ukrepov, pri čemer smo poskušali ugotoviti, ali na spremembe, če do njih sploh prihaja, vpliva posameznikova percepcija varnosti.

3 UPORABLJENE METODE, OPIS POSTOPKA IN VZORCA

3.1 Postopek

Za potrebe raziskave je bil izdelan vprašalnik, s katerim smo želeli izvedeti pogostost uporabe samovarovalnih ukrepov pri prebivalcih. Tako je bila izdelana lista 19 možnih samovarovalnih ukrepov (seznam vseh teh ukrepov je predstavljen na sliki 1), kjer so lahko anketiranci odgovarjali, ali jih uporabljajo ali ne. Pri tem smo jih vprašali, ali so jih uporabljali v preteklosti (pred 10 leti) in ali jih uporabljajo zdaj. Poleg tega smo jim zastavili vprašanje, kako varno so se počutili v svojem bivalnem okolju pred 10 leti in kako varno se počutijo zdaj. Svoje odgovore so označevali na petstopenjski Likertovi lestvici, pri čemer je višja številka pomenila tudi višjo stopnjo občutka varnosti. Poleg navedenih vsebinskih vprašanj smo jim zastavili tudi nekaj demografskih, ki smo jih uporabili v analizi.

Zbiranje podatkov smo izvedli po metodi snežne kepe. Spletni vprašalnik je bil objavljen na spletnem portalu SurveyGizmo, s pomočjo obvestila preko elektronske pošte ter objave spletne povezave na družabnih omrežjih pa smo povabili

prebivalce Slovenije, da sodelujejo pri izpolnjevanju vprašalnika. Anketiranje je potekalo v obdobju med 28. julijem in 15. avgustom 2012.

3.2 Opis vzorca

V raziskavo je bilo vključenih 356 oseb, od tega 139 moških in 217 žensk. Povprečna starost moških anketirancev znaša 33,77, ženskih pa 28,88. Povprečna starost vseh anketiranih pa 30,84. Največ sodelujočih, kar polovica, jih ima srednješolsko izobrazbo, dobra tretjina višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo, ena šestina jih ima magisterij ali doktorat znanosti, le trije anketiranci pa so imeli v času izpolnjevanja ankete osnovnošolsko izobrazbo.

3.3 Omejitve raziskave

Omejitve, ki jih je treba upoštevati v raziskavi, se nanašajo na relativno majhnost vzorca. Rezultatov zaradi neuravnoteženosti in velikosti vzorca ne moremo posploševati na celotno populacijo, ker bi raziskava za izboljšanje verodostojnosti v prvi vrsti potrebovala večji vzorec, ki bi bil vsaj po spolu bolj uravnotežen. Poleg tega je treba upoštevati, da nekateri sodelujoči v raziskavi zaradi svoje trenutne starosti težko ocenjujejo obdobje pred desetimi leti. Čeprav smo anketirance spraševali o njihovih aktivnostih pri uporabi samovarovalnih ukrepov, je potrebno upoštevati, da se za uporabo samovarovalnih ukrepov po navadi ne odločajo posamezniki, ampak družine/skupnosti, v katerih živijo ti posamezniki. Kljub vsemu pa rezultati, po našem mnenju, pomenijo vsaj dobro izhodišče za nadaljnje raziskovalno delo.

4 ANALIZA IN INTERPRETACIJA REZULTATOV

Anketirancem smo na začetku postavili vprašanje, ki se nanaša na njihovo zaznavo varnosti v kraju, kjer prebivajo. Postavili smo jim dve vprašanji: naj ocenijo, kako varno so se počutili v svojem kraju bivanja pred desetimi leti in kako varno se počutijo v kraju, kjer prebivajo zdaj. Rezultati so predstavljeni v tabeli 1 v nadaljevanju.

Tabela 1:
Primerjava
ocene varnosti
bivanja

		Povprečje	<i>n</i>	St. odklon	Standardna napaka povpr.
Par 1	V soseski, kjer sem živel pred desetimi leti, sem se počutil varno.	4,46	356	,701	,037
	V soseski, kjer živim, se počutim varno.	3,94	356	,931	,049

V tabeli 1 lahko vidimo, da je ocena občutka varnosti v obeh obdobjih nadpovprečna (na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da se anketiranci sploh ne strinjajo s trditvijo, 5 pa, da se s trditvijo močno strinjajo), pri čemer pa vidimo, da je ocena

za obdobje pred 10 leti višja, kot je ocena za čas, ko je potekalo anketiranje. Želeli smo ugotoviti, ali so razlike statistično značilne, zato smo izvedli primerjavo povprečij v parih (pami *t*-test). Rezultati analize so prikazani v tabeli 2 v nadaljevanju.

	Primerjalne razlike					<i>t</i>	df	<i>p</i>
	Povprečje	St. odkl.	St. napaka povpr.	95 % interval zaupanja				
				spodnji	zgornji			
PRED 10 LETI VS. DANES	,525	,883	,047	,433	,617	11,225	355	,000

Tabela 2:
Primerjava razlik med ocenami varnosti bivanja pred 10 leti in zdaj

V tabeli 2 vidimo, da prihaja do statistično značilnih razlik v oceni varnosti bivanja pred 10 leti in zdaj ($t = 11,22; p = 0,000$). Anketiranci poročajo, da so se pred desetimi leti počutili varneje, kot se počutijo zdaj, razlike pa so tudi pomembne, saj je razlika med povprečnimi vrednostmi več kot 0,5. Lahko rečemo, da so anketiranci svojo varnost bivanja v soseski, kjer so živeli pred desetimi leti, ocenili z dobro 4 (ocena nekje med prav dobro in odlično), v času anketiranja pa so v povprečju ocenili stopnjo varnosti bivanja v svoji soseski s slabo 4. Pri tem pa je treba dodati, da je modus (najbolj pogosta ocena) pri obeh ocenah vedno 4.

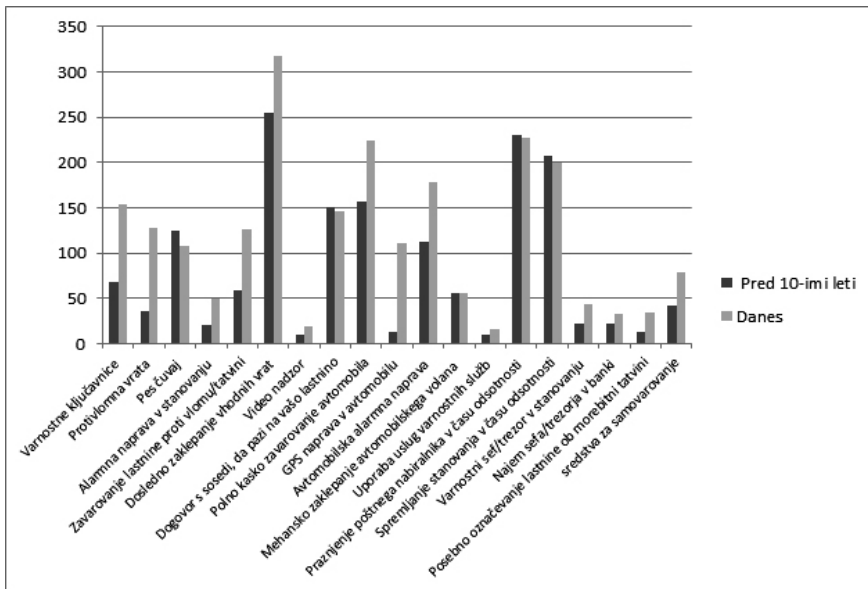
Zanimalo nas je, ali kraj bivanja vpliva na oceno varnosti. Zato smo opravili analizo variance (ANOVA) za odvisno spremenljivko »ocena varnosti bivanja v soseski pred 10 leti« ter »krajem bivanja pred 10 leti«. Pri opredelitvi kraja bivanja so anketiranci lahko izbirali med štirimi možnimi odgovori: vas, manjši kraj, manjše mesto, večje mesto. Analiza je pokazala, da med omenjenimi skupinami ne prihaja do statistično značilnih razlik v oceni varnosti bivanja ($p = 0,827$), kar pomeni, da kraj bivanja ni statistično značilno vplival na oceno varnosti bivanja. Enako analizo smo izvedli tudi za oceno varnosti v sedanjem kraju bivanja. Kraj bivanja se tudi v tem primeru ni izkazal za dejavnik, s katerim bi lahko pojasnjevali razlike v oceni varnosti bivanja ($p = 0,803$). Anketiranci se enako varno počutijo pri bivanju na vasi (povprečna vrednost = 3,9) ali pa v velikem mestu (povprečna vrednost = 3,97). Še najnižja povprečna vrednost je bila ugotovljena pri anketirancih, ki so bivali v manjšem kraju (3,8), vendar, kot rečeno, razlike niso statistično značilne. Rezultati naše raziskave tako ne potrjujejo prepričan, da je občutek varnosti v mestu manjši kot na vasi.

V nadaljevanju smo anketirance vprašali, ali so pred desetimi leti v stanovanju/hiši, kjer so bivali, uporabljali katerega od naštetih varovalnih mehanizmov oziroma samovarovalnih vedenj? Našteli smo 19 različnih stvari, anketiranci pa so lahko odgovorili z »DA« ali »NE«. Zatem smo za istih 19 samovarovalnih ukrepov/mehanizmov vprašali, ali jih uporabljajo zdaj. Rezultati so prikazani na sliki 1 v nadaljevanju.

Iz slike 1 je razvidno, da so anketirani pred desetimi leti varnostne ukrepe uporabljali le v manjši meri, pa še tu je med posameznimi ukrepi prihajalo do opaznih odstopanj. Še najbolj dosledno so zaklepali vrata in organizirali pobiranje pošte v času njihove odsotnosti, če pa k temu dodamo še dogovor s sosedi in kasko zavarovanje avtomobila, ki krije tudi tatvino, pa smo našeli tudi najbolj

pogoste samovarovalne aktivnosti pred desetletjem. Ugotovimo lahko, da se je frekvenca uporabe samovarovalnih ukrepov v zadnjem desetletju povečala. Pri vseh ukrepih, razen pri videonadzoru, se je frekvenca povečala, še najbolj opazno pri aktivnostih, ki niso povezana z investiranjem (na primer dosledno zaklepanje vhodnih vrat, dogovor s sosedi), ali pa so te investicije manjše (na primer nakup varnostnih ključavnic, zavarovanje škodnega primera ali pa nakup psa, ki je lahko tudi pes čuvaj).

Slika 1:
Primerjava
pogostosti
uporabe
samovarovalnih
mehanizmov

Da bi ugotovili, ali prihaja do statistično značilnih razlik pri uporabi varnostnih mehanizmov oziroma ukrepov v preteklosti in danes, smo izračunali sumarno spremenljivko, tako da smo sešteli frekvence uporabe varnostnih mehanizmov pred desetimi leti in zdaj. Rezultat analize je prikazan v tabeli 3 v nadaljevanju, kjer vidimo, da je bila povprečna vrednost uporabe varovalnih mehanizmov pred desetimi leti 4,5, sedaj pa je 6,4.

Tabela 3:
Primerjava
pogostosti
uporabe
varnostnih
mehanizmov
(UVM)

		Povprečje	<i>n</i>	St. odklon	Standardna napaka povpr.
Par 1	sum_UVM_pred_10 leti	4,5	356	2,371	,126
	sum_UVM_danes	6,4	356	3,200	,170

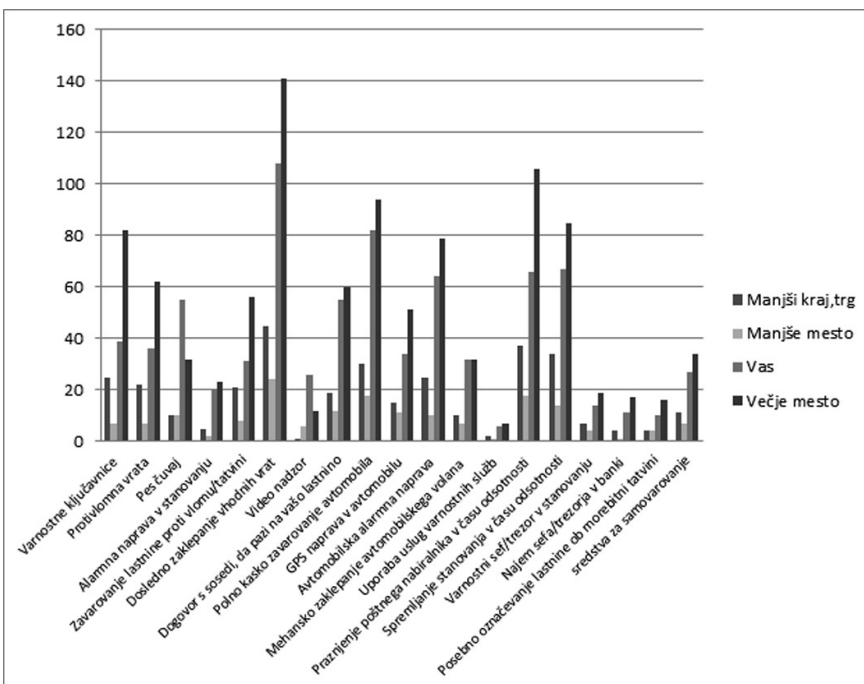
V tabeli 4 je prikazana tudi analiza statističnih razlik med pogostostjo uporabe samovarovalnih mehanizmov pred desetimi leti in danes. Ugotovimo lahko, da so razlike statistično značilne in da se je frekvenca uporabe samovarovalnih mehanizmov močno povečala (kar smo videli že na sliki 1).

Povprečje		Primerjalne razlike				<i>t</i>	df	<i>p</i>	
		St. odkl.	St. napaka povpr.	95 % interval zaupanja					
				spodnji	zgornji				
Par 1	sum_UVM_10 let vs. sum_UVM_DANES	-1,873	2,767	,146	-2,162	-1,585	-12,77	355	,000

Tabela 4: Primerjava razlik v pogostosti uporabe varnostnih mehanizmov (UVM)

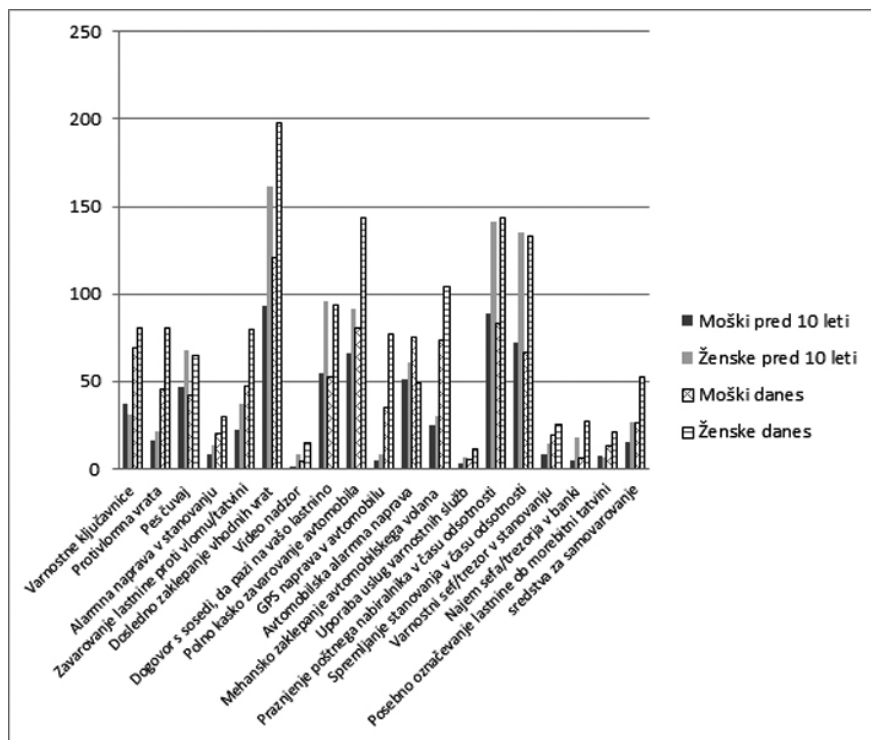
V nadaljevanju smo testirali predpostavko, da med občutkom varnosti in samovarovalnimi ukrepi obstaja statistično značilna povezanost. Rezultati so zanimivi. Ko smo izvedli analizo povezanosti (Pearsonov korelacijski koeficient) med občutkom varnosti in uporabo samovarovalnih ukrepov pred desetimi leti, nismo ugotovili statistično značilne povezanosti ($r = -0,076$; $p = 0,125$). Sklenemo lahko, da uporabo samovarovalnih ukrepov pred desetletjem ne morem pojasniti s posameznikovo oceno varnosti bivanja v soseški. Pri analizi povezanosti uporabe samovarovalnih ukrepov in občutki varnosti v času anketiranja pa smo ugotovili statistično značilno in negativno povezanost ($r = -0,189$; $p = 0,000$). Anketiranci, ki se počutijo manj varne v svojem bivalnem okolju, bolj pogosto uporabljajo samovarovalne ukrepe. Velja seveda tudi obratno: če se oseba v svojem bivalnem okolju počuti varno, bo tudi manj pogosto uporabila samovarovalne ukrepe. Na sliki 2 v nadaljevanju pa so predstavljeni rezultati primerjave uporabe samovarovalnih ukrepov med sedanjim krajem bivanja.

Slika 2: Uporaba samovarovalnih ukrepov glede na kraj bivanja

Anketiranci iz večjih mest najbolj pogosto uporabljajo samovarovalne ukrepe, najredkeje pa ljudje iz manjših krajev. Rezultat kaže na to, da v večjih mestih najpogosteje uporabljajo samovarovalne mehanizme. Razlike bi lahko pripisali dejstvu, da se ljudje v manjših krajih večinoma poznajo med seboj, si zaupajo, si pomagajo med seboj in se zato redkeje odločajo za uporabo dodatnih samovarovalnih mehanizmov (z izjemo najbolj običajnih in tudi najpogostejših). Je pa zanimivo, da je presenetljivo visoko stopnjo uporabe samovarovalnih ukrepov mogoče opaziti v vaseh. Rezultat bi lahko interpretirali tako, da bi strnjnosti naselja, kjer obstaja pristna interakcija med prebivalci (manjši kraj, trg), pripisali tudi odločitev za samovarovalne ukrepe. Na vasi te strnjnosti ni in vsak prebivalec mora sam poskrbeti za svojo varnost. Zato lahko opazimo zanimiv rezultat: vedenje prebivalcev na vaseh je zelo podobno prebivalcem v velikih mestih in odstopa od tistih, ki prebivajo v manjših krajih oziroma trgih.

Slika 3:
Uporaba
samovarovalnih
ukrepov glede
na spol – včasih
in danes

V uvodu v prispevek smo omenili tudi razlike v ocenah ogroženosti glede na spol. Na sliki 3 so prikazani rezultati uporabe samovarovalnih ukrepov glede na spol anketiranega, in sicer za obdobje pred desetimi leti in za čas izvedbe anketiranja. Na sliki 3 lahko opazimo razlike v pogostosti uporabe samovarovalnih ukrepov. Ženske se na splošno počutijo bolj ogrožene kot moški ($t = 2,69; p = 0,007$; povprečje moški = 4,10; povprečje ženske = 3,83), kar je bilo tudi pričakovano. Pričakovali bi, da zaradi večjega strahu in hkrati večje skrbi za varnost v skupno-

sti ženske pogosteje uporabljajo samovarovalne ukrepe kot moški. Tako pregled pogostosti odgovorov kaže, da ženske pogosteje zaklepajo vrata in redno skrbijo za varnost in nadzor stanovanja v času odsotnosti.

5 RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK

V prispevku smo analizirali spremembe na področju samovarovalnih ukrepov prebivalcev v zadnjem desetletju. Izhajali smo iz predpostavke, da je za lastno varnost vedno bolj odgovoren vsak posameznik sam in se to odraža tudi v njegovem samovarovalnem vedenju. Pravzaprav je samovarovalno vedenje prebivalcev osnovni pogoj za uspešno delo policije, zato policija tudi spodbuja tovrstno vedenje.

Rezultate raziskave bi lahko strnili v nekaj ugotovitev. Čeprav zasebnovarnostna industrija ponuja pisano množico možnih mehanizmov in ukrepov za samovarovalno vedenje, so med prebivalci še vedno najpogosteje uporabljeni klasični ukrepi od zaklepanja vrat, sosedska samopomoč in nadzor, uporaba varnostnih ključavnic ter zavarovanje nastanka potencialnega škodnega primera. Tisto, kar smo ugotovili, je, da prebivalci zelo redko uporabljajo usluge zasebnovarnostnih podjetij, video nadzor ali kakšno drugo visokotehnološko rešitev ali pa rešitev, ki ni povezana s tradicijo okolja, kjer prebivajo (na primer posebno označevanje lastnine proti tatvini, alarmna naprava v stanovanju, GPS naprava v avtomobilu). Ne glede na visoko stopnjo ocene varnosti v bivalnem okolju pa smo ugotovili, da je strah pred kriminaliteto začel vplivati tudi na samovarovalne ukrepe prebivalcev. Če pred desetimi leti nismo ugotovili povezanosti med občutkom varnosti in samovarovalnimi ukrepi, pa tega zdaj ni več – na uporabo različnih samovarovalnih ukrepov vpliva tudi občutek varnosti oziroma strah pred viktimiziranjem. Pri tem smo zanimivo ugotovili, da kraj bivanja ne vpliva na analizirano vedenje, pri čemer najmanj samovarovalnih ukrepov zaznamo v manjšem kraju oziroma trgu – gre za skupnost, za katero je značilna fizična bližina, visoka stopnja medsebojnega poznavanja in tudi razvit občutek za pomoč. Gre za območje, kjer je neformalni nadzor skupnosti tisti, ki nadomešča samovarovalne aktivnosti, ki so bolj značilne za individualizirano mestno okolje ali pa redko poseljeno vaško okolje. Eden od zanimivih rezultatov raziskave je prav podobnost v uporabi samovarovalnih ukrepov med mestnim in vaškim okoljem, pri čemer kljub vsemu v mestnem okolju ugotavljamo tudi najpogostejšo uporabo samovarovalnih ukrepov.

Ne glede na pomanjkljivosti, ki izhajajo iz narave vzorca in vzorčenja, prinaša predstavljena raziskava nekaj zanimivih ugotovitev, ki jih je mogoče uporabiti tako v okviru preventivne dejavnosti institucij formalnega nadzorstva kot v okviru proučevanja vedenja ljudi v vedno bolj negotovem okolju. Ponovno se je namreč izkazalo, da se ljudje obrnejo k tehniki in samovarovalnim ukrepom takrat, ko nadzorstvene funkcije ne izvaja skupnost, v kateri živijo. Varnostna industrija sicer lahko promovira uporabo samovarovalnih ukrepov, tudi preko krepitev strahu pred kriminaliteto, vendar resničnega zaščitnega dejavnika ne predstavlja varnostna ključavnica ali dobro zavarovanje, temveč dobro delujoča skupnost, ki poskrbi za to, da se ljudje v njej počutijo varne. S tem pa upada tudi potreba po kaj več kot po doslednem zaklepanju vhodnih vrat, sosedski pomoči in samovarovalni skupnosti.

LITERATURA

- Areh, I. in Meško, G. (2003). Strah pred kriminaliteto v urbanih okoljih. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 58(3), 256–264.
- Bučar-Ručman, A. (2009). An overview of research on media reports about crime and insecurity issues in Slovenia. V G. Meško, T. Cockcroft, A. Crawford in A. Lemaitre (ur.), *Crime, media and fear of crime* (str. 79–103). Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security.
- Čas, T. (2012). *Zasebno varstvo: zasebno varovanje in detektivska dejavnost: študijsko gradivo za študente univerzitetnega programa FVV v Ljubljani*. Ljubljana: Čas – Zasebna šola za varnostno izobraževanje.
- Govekar, E. (2010). *Stališča o kriminaliteti, nevarnostih, tveganjih in ogroženosti v sodobni družbi – javnomnenjska raziskava* (Magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Golob, R. (1997). *Sistemi zaščite in varovanja oseb in premoženja*. Ljubljana: samozaložba.
- Hanrahan, K. in Gibbs, J. J. (2004). Fear of crime: Its meaning in the lives of elderly women. V C. T. M. Coston (ur.), *Victimizing vulnerable groups: Images of uniquely high-risk crime targets* (str. 83–96). Westport: Praeger.
- Haralambos, M. in Holborn, M. (2005). *Sociologija – teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
- Jevšek, A. (2007). Strah pred kriminaliteto in odnos do kaznovanja v kontekstu sodobnih nevarnosti, tveganj in negotovosti. V B. Lobnikar (ur.), *8. slovenski dnevi varstvoslovja*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Meško, G. (1999a). Občutki ogroženosti, strah pred kriminaliteto in policijsko preventivno delo. *Varstvoslovje*, 1(1), 30–34.
- Meško, G. (1999b). Strah pred kriminaliteto – perspektive in dileme. *Socialna pedagogika*, 3(2), 99–108.
- Meško, G., Petrovec, D., Areh, I., Muratbegović, E. in Rep, M. (2006). Strah pred kriminaliteto – izzivi za raziskovanje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 49(4), 346–353.
- Policija. (2011). *Poročilo o delu policije za leto 2010*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2010.pdf>
- Sintal. (2012). *Da alarm ne bo zatajil: redno vzdrževanje in prilagajanje sistemov tehničnega varovanja*. Pridobljeno na <http://www.sintal-varnost.si/da-alarm-ne-bo-zatajil-redno-vzdrzevanje-in-prilagajanje-sistemov-tehnicnega-varovanja/>
- Sotlar, A. in Čas, T. (2011). Analiza dosedanjega razvoja zasebnega varovanja v Sloveniji – med prakso, teorijo in empirijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 62(3), 227–241.
- Zupan, S. (9. 6. 2009). Prednosti in slabosti življenja v mestnem in podeželskem okolju. *Slonep.net*. Pridobljeno na <http://www.slonep.net/pred-gradnjo/lokacija/novice/prednosti-in-slabosti-zivljenja-v-mestnem-in-podezelskem-okolju>

O avtorjih:

Dr. Branko Lobnikar, izredni profesor za področje upravljanja varnostnih organizacij na Fakulteti za varnostne vede UM. Raziskovalno se ukvarja s področjem vedenja ljudi v povezavi z varnostjo ter z organizacijo in upravljanjem različnih varnostnih organizacij. E-mail: branko.lobnikar@fvv.uni-mb.si

Kaja Kosec, univerzitetna diplomirana varstvoslovka, študentka magistrskega študija na Fakulteti za varnostne vede.